

Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, na podstawie referatów materiałowych mgra B. Danielczuka, mgra J. Staszewskiego oraz mgra S. Kubiaka, przedstawione zostały wypadki w Wielkopolsce i na Pomorzu rozgrywające się w latach 1905—1907 r. Referat przyniósł wiele nieznanego materiału z historii ruchu robotniczego na naszych ziemiach na przełomie XIX i XX wieku. Szczegółowo omówiony został również przebieg walki klasowej toczony w latach 1905—07 r. w Wielkopolsce i na Pomorzu.

Następny referat: „Strajk szkolny na Pomorzu w latach 1906—1907“, wygłoszony przez doc. A. Bukowskiego z Torunia, zobrazował walkę o prawa języka polskiego w szkole. Mówiąc o przyczynach strajku szkolnego autor wskazał na germanizacyjną politykę zaborcy jak również na wpływ rewolucji 1905 r. w Królestwie. Ruch strajkowy nosił charakter walki narodowo-wyzwoleńczej, a zorganizowany był w oparciu o szerokie masy ludowe. Strajkująca młodzież domagała się ponownego wprowadzenia języka polskiego do programów szkolnych. W akcji antystrajkowej brały wybitny udział ówczesne władze zaborcze.

Ostatni referat pt. „Strajki szkolne w Wielkopolsce“ wygłosił mgr L. Gomolec. Referent omówił przebieg strajków szkolnych w Wielkopolsce, dzieląc je na dwa zasadnicze etapy. Pierwszy etap obejmował lata 1901—1904, drugi etap — okres 1906—1908 r., kiedy akcja strajkowa przybrała szersze kręgi. Genezy strajków szkolnych szukać należy w walce zaborcy z polskością, co szczególnie jaskrawo wystąpiło w akcji germanizacyjnej. Walka z polskością przejawiała się nie tylko na polu kulturalnym, ale równocześnie także w dziedzinie gospodarczej i politycznej. Strajki szkolne w Wielkopolsce stanowiły wymowny dowód walki o utrzymanie narodowości, jak i walki społecznej, której celem było zrzucenie jarzma zaborcy. Sukcesem strajków szkolnych było masowe wystąpienie ludu pracującego miast i wsi. Po raz pierwszy wielką rolę odegrała tu klasa robotnicza w Wielkopolsce. Podczas strajku szkolnego zawiązały się węzły sojuszu robotników, zwłaszcza rolnych, z biedotą wiejską i średniorolnym chłopstwem oraz żywiołami drobnomieszczańskimi w mieście i na wsi.

W drugim dniu obrad konferencji naukowej, poświęconym dyskusji nad referatami przewodniczył prof. dr W. Łukasiewicz z Torunia.

W dyskusji nad referatami zabrało głos 19 osób, które bądź polemizowały z referentami, bądź uzupełniały wiadomości przez nich podane.

Dyskusję zapoczątkował ob. Kramer z Wrześni, uczestnik wielkiego strajku szkolnego lat 1906—1907 r. Własnymi wspomnieniami o sytuacji ludu wiejskiego na początku XX wieku i walce dzieci polskich o język ojczysty w szkole, mówca nie tylko uzupełnił badania naukowców, lecz wniósł do dyskusji moment uczuciowy, jaki tkwił w przeżyciach osobistych.

Sporo miejsca w dyskusji poświęcono omówieniu jednostronnego rozwoju gospodarczego Wielkopolski i Pomorza.

Doc. Z. Grot mówił o celach polityki klas posiadających zaboru pruskiego, które występowały przeciwko industrializacji Poznańskiego. Mówca podkreślił również rolę rządu pruskiego i jego politykę w stosunku do Wielkopolski.

Mgr Danielczuk, nawiązując do nowych koncepcji i tez zawartych w referacie mgra Z. Szumowskiego i mgra Wajdy, stwierdził, że autorzy nie zawsze umieli je udowodnić i doprowadzić do konsekwentnego rozwiązania. Przy omawianiu rozwoju ekonomicznego Wielkopolski i Pomorza nie można zapominać o dominującym wpływie państwa zaborczego na te ziemie.

Obszernie przedyskutowano zagadnienia ruchu robotniczego w latach 1905—1907. Redaktor Miedziński przedstawił wydarzenia strajku powszechnego w Gnieźnie, uwzględniając rolę PPS i SPD oraz dokonał oceny Polskiego Związku Zawodowego (rola drobnomieszczańskiego elementu w PZZ). Mgr Z. Szumowski wśród przyczyn spóźnionego rozwoju proletariatu w Wielkopolsce i na Pomorzu wskazał wielką

płynność klasy robotniczej (robotnicy sezonowi, emigracja najbardziej cennych jednostek). Mgr Piechota poruszył zagadnienie ruchu strajkowego w rejencji bydgoskiej w latach 1890—1907. Mgr Wrzesiński zobrazował politykę ekonomiczną rządu pruskiego w stosunku do Wielkopolski i Pomorza.

O kontrofensywie klas posiadających skierowanej przeciwko ruchowi robotniczemu mówili prof. dr W. Jakóbczyk, mgr J. Staszewski i mgr Marczewski. Pierwszy podniósł wpływ prasy burżuazyjnej na masy ludowe. Drugi przedstawił rolę duchowieństwa katolickiego jako wykonawcy polityki Watykanu. Ostatni scharakteryzował stosunek endecji do polskiego ruchu robotniczego.

Prof. dr J. Pajewski, analizując wpływ wydarzeń rewolucyjnych na stosunki między zaborcami, podkreślił współdziałanie Niemiec wilhelmowskich z carską Rosją w tłumieniu rewolucji. O sprawie polskiej w rewolucji 1905 r. mówił mgr Paprocki.

Kilku dyskutantów zajęło się problematyką strajków szkolnych. Wpływ strajku szkolnego na ożywienie ruchu narodowo-wyzwoleńczego stwierdził mgr S. Kubiak. Charakteryzując stanowisko burżuazji mówca zatrzymał się nad sprawą tłumienia rewolucyjnego ruchu młodzieży przez klasy posiadające.

Mgr Wajda poruszył zagadnienie udziału SD w strajkach szkolnych, wyjaśniając przyczyny słabego udziału partii w wystąpieniach (skład klasowy członków partii, duży procent elementów drobnomieszczańskich). Mgr Szumowski i mgr Wajda, polemizując z mgrem Gómolcem i docentem Bukowskim, wbrew ich zdaniu, że strajki były częściowo zorganizowane, twierdzili, że miały one charakter czysto żywiołowy.

Kilka wypowiedzi w dyskusji naświetliło wpływ rewolucji na ożywienie życia kulturalnego. Doc. W. Knapowska i dr Pańczykówna zobrazowały odbicie rewolucji w literaturze. Doc. Grot, mówiąc o wpływie rewolucji na rozwój kultury, wskazał na ożywiony ruch wydawniczy i na nowe sztuki teatralne. Doc. Bukowski przedstawił wzrost zainteresowań sztuką ludową na Kaszubach. Prof. dr W. Jakóbczyk zreferował problem życia kulturalnego w Wielkopolsce w XX wieku. Mówca szczegółowo zajął się ruchem kobiecym, charakteryzując „Stowarzyszenie Personelu Żeńskiego w Handlu i Przemysle“, organizacji o charakterze samopomocowo-kulturalnym.

Prof. dr Łukasiewicz wysunął postulaty badawcze dla historyków obydwóch ośrodków:

- 1) potraktowanie regionu gdańskiego w szerszych granicach (rozszerzenie podstawy źródłowej omawianej problematyki)
- 2) konieczność zainteresowania się Pomorzem Zachodnim, Warmią i Mazurami
- 3) opracowanie struktury przemysłowej i społecznej w Wielkopolsce i na Pomorzu w okresie imperializmu.

Podsumowania dyskusji dokonał prof. dr K. Piwarski, który podkreślił znaczenie konferencji jako wyrazu ożywienia badań nad problematyką Ziemi Zachodnich w owym okresie. Celem sesji było wydobywanie specyfiki lat 1905—1907 w Wielkopolsce i na Pomorzu. Osiągnięcia konferencji nie zamykają się w dwudniowych obradach, ważniejszym momentem jest fakt zmobilizowania badaczy do pracy. Referaty i dyskusje dały bardzo cenny materiał, co ułatwi i spotęguje dalsze badania. Materiały wyjdą jako specjalny tom poznańskich „Studiów i Materiałów“, który ukaże się w najbliższym czasie*. Brakiem sesji jest m. in. zbyt małe uwzględnienie Pomorza Zachodniego. Do osiągnięć konferencji należy zaliczyć próby wysnuwania nowych wniosków, stanowiących punkt wyjściowy do dalszych badań i dyskusji. Konferencja, będąc przeglądem naszego dotychczasowego dorobku, wykazała jednocześnie, jakie zadania stoją przed naszą nauką historyczną.

Zamknięcia konferencji dokonał prof. dr Jakóbczyk.

Stanisław Gacek

* Już się ukazał (przypr. red.)